

Když volám o pomoc

Oznámení nehody a spolupráce se záchrannou službou

11.4.2006; Článek původně psaný pro server Horyinfo.cz.

Pro přivolání pomoci se používá celá řada způsobů, jejichž použití je závislé na situaci. Těžko budeme při nehodě v horách vytvářet tři ohně nebo sloupce dýmu, jak doporučují brožury přežití v polárních podmínkách, nebo vysílat vlajkami námořní signál SOS (nehledě k tomu, že morseovka byla z mezinárodní komunikace již před léty vyřazena). Rád bych však alespoň stručně zopakoval elementární zásady přivolání pomoci na horách, a přidal pár poznámek pro správné oznámení nehody a o spolupráci s profesionálními záchrannými složkami.

Základní prostředek volání SOS: MOBIL

Tak tedy, úplně především by bylo vhodné předeslat, že do hor - tedy alespoň těch blízkých, dostupných a signálem mobilních operátorů povětšinou pokrytých, není moudré odjíždět bez mobilního telefonu. Ten by měl mít dobrou, a hlavně nabitou baterii. V případě delšího pobytu plánovaného mimo civilizaci, není od věci mít další, nabitou a proti vlhkosti dobře izolovanou baterku s sebou. V podobných případech je rovněž rozumné telefon mít spíše vypnutý (baterka se poměrně rychle vybíjí např. při vyhledávání signálu), a používat jej co nejméně.

Před každým výletem do hor, odlehlých oblastí nebo extrémních podmínek bychom si měli do mobilního telefonu uložit čísla záchranných dispečinků pro danou oblast.

Rovněž není od věci znát i evropskou linku pro nouzové volání, kterou je telefonní číslo 112. I u nás či v SR je na lince 112 k zastižení dispečer integrovaného záchranného systému.

Důležité telefonní linky v ČR

Hasičský záchranný sbor: 150

Záchranná služba: 155

Policie 158

Mezinárodní tísňové volání: 112

V Evropských horách, ve dne a za dobrého počasí lze předpokládat, že záchrana přijde ze vzduchu.

Foto: T.Frank

Signalizace v nouzi

Pro nouzovou signalizaci v horách vydala mezinárodní organizace horských záchranářů (IKAR) a mezinárodní horolezecká organizace sdružující národní horolezecké organizace (UIAA) usnesení, podle kterého jsou za schválené signály považovány následující:

stojící postava vzpaží obě ruce

na sněhovou, morénovou plochu se rozloží červené plátno o rozměru 1x1 m, uprostřed něhož je bílá kružnice o poloměru 60 cm a šířce 15 cm

vystřelení červené rakety, světlice

signál složený ze šesti stejných znamení, která se mají vysílat v pravidelných intervalech po dobu jedné minuty. Po vyslání šesti znamení (pískáním, voláním, máváním světlem) následuje minutová přestávka. Pak se signál opakuje. Příjemce odpovídá, že signál zachytil tak, že během minuty vyšle tři stejná znamení

Toto, výše uvedené doporučení bych si dovolil alespoň mírně okomentovat.

K bodu č. 1. (stojící postava v postoji „Y“):

Tento signál se používá mezinárodně, nejčastěji pro přivolání vrtulníku. Y = Yes, ano, potřebuji pomoc se signalizuje zvednutím obou paží tak, aby směřovaly šikmo vzhůru. Stylizované ypsilon je tak tvořeno celým tělem. N = No, ne, nepotřebuji pomoc, signalizujeme zvednutím pravé paže, která směřuje šikmo vzhůru, levou paží ukazujeme šikmo dolů. Mávání na vrtulník oběma rukama je tedy poněkud nerozumné, posádka si jej může vyložit jako volání o pomoc. Naopak, zamáváme-li na ptáka jen jednou rukou, dáme na vědomí, že jsme živi a zdraví.

K bodu č. 2. (rozložené červené plátno s bílou kružnicí):

Tento signál není používán příliš často, zejména proto, že málokdy má postižený při sobě potřebné předměty. Na druhou stranu, někteří výrobci (např. bivačnických pytlů, tzv. „žďáráků“, ale i lékárníček či batohů své výrobky touto potřebou pro přivolání pomoci opatřují. V praxi pak je bílý kruh namalován např. na žďáráku, který je zapotřebí složit na správný rozměr a viditelně vystavit, popř. je toto plátno vloženo do oblasti zádové výztuže batohu, někdy bývá součástí lékárníčky, která se prodává vybavená. Tedy, vlastníte-li podobnou věc, alespoň víte, k čemu by měla sloužit.

K bodu č. 3. (vystřelení červené světlice, rakety):

Ani tento signál se v poslední době příliš nepoužívá. Je však dobré použití světlic znát. Pro vysílání nouzového volání se používá červená světlice, příjem se potvrzuje bílou světlicí. Bílá světlice (popř. tři za sebou jdoucí světelné nebo zvukové signály znamenají "rozumím zprávě". Poslední používanou světlicí je zelená (nebo dlouhé opakované zvukové či světelné signály). Jejich použití znamená "návrat na základnu". V praxi však je použití libovolné světlice sice málo užívané, avšak poměrně efektivní. Je velmi pravděpodobné, že spatří-li někdo signál světlicí jakékoli barvy, pokusí se zjistit o co jde.

Na místě je však vhodné varovat, neboť při manipulacích i s relativně bezpečnými civilními výrobky, jsou poměrně časté úrazy. Použití světlic lze alternovat jinými (bezpečnějšími, a hmotnostně srovnatelnými) pyrotechnickými prostředky, např. barevnou dýmovnicí, nebo signální svíci (obojí je volně dostupné, velký výběr nabízí např. „armyšopy“).

K bodu č. 4. (signál vysílaný v intervalu 6x do minuty):

Jedná se jeden ze základních způsobů přivolání pomoci v horách. Užívá se od roku 1894 na návrh C. T. Denta, a dodnes je používán ve všech státech UIAA. Bývá označován jako Alpský nouzový signál (používá se prakticky v celé Evropě, včetně našich a slovenských hor).

Provádí se tak, že šestkrát za minutu (interval 10 s) dáváme viditelné nebo slyšitelné znamení (píšťalkou, hlasem, světlem, odrazem světla např. z IZOfolie - "prasátkem"), následuje přestávka dlouhá asi minutu a signál se opakuje tak dlouho, dokud se nedočkáme odpovědi. Ta se vysílá obdobně, jen s tím rozdílem, že interval je dvojnásobný (třikrát za minutu).

Nejčastěji se pro vysílání tzv. Alpského nouzového signálu používá píšťalka, která by proto neměla chybět v kapse každého účastníka horské túry. Velmi praktické je nošení píšťalky na šňůrce v přílbě v jeskyních. Prostředek ke komunikaci i volání o pomoc je tak vždy při ruce; na horách lze píšťalku na šňůrce nosit v kapse či ji mít (podobně jako tolik doporučovaný nož) připnutou v kapsičce na sedacím úvazku. V noci se obvykle vysílá pomocí baterky, která by (nejlépe v provedení čelové svítilny) měla být rovněž součástí výbavy pro každou túru.

V lehčích případech a relativně snadné dostupnosti civilizace si skupina může pomoci vlastními silami a transportem zraněného improvizovanými prostředky, např. lanovými nosítky. Foto: T.Frank

Oznámení nehody

Ve většině světových velehor existují záchranné služby schopné provést záchrannou akci na mnohem profesionálnější úrovni než členové skupiny ve které je postižený, za příznivých podmínek i leteckou záchrannou akci. Obvykle je vhodné se před odjezdem na hory informovat o místních možnostech záchrany, popřípadě si obstarat telefonní čísla řídicích středisek záchranné služby nebo horské služby v dané oblasti.

Pro ohlašování nehod např. na horských chatách jsou nutné minimálně 4 základní údaje: co se stalo, kde, kdy a kdo skutečnosti hlásí.

Schéma pro ohlašování nehod:

1/ Co se stalo? (především informace o počtu zraněných, průběhu nehody a povaze zranění, popř. jaké pomoci se doposud postiženým dostalo),

2/ Kde? Co nejpřesnější údaj o místě nehody, je-li možné včetně koordinátů (UTM-systém, a údaj o výšce; optimální je zjištění vlastní polohy pomocí přístroje GPS) a terénu (pro leteckou záchrannou akci je terén velmi důležitý; např. vzrostlý les, strže atd.) a nezapomenout upozornit na další skutečnosti, které mohou ovlivnit průběh záchranné operace (např. v případě nehody v jeskyni přesně specifikovat, že se jedná o nehodu ve speleologickém terénu apod.),

3/ Kdy? Co nejpřesnější určení času nehody.

4/ Kdo oznamuje a odkud. Údaje o oznamujícím - kdo a odkud oznamuje (jméno a telefonní číslo pro ověření, a eventuální další dotazy řídicího střediska – v případě, že nehoda není oznamována z mobilního telefonu, by se oznamující měl zdržet na místě, ze kterého nehodu hlásil).

Telefon nikdy nezavěšujte jako první! Je možné, že operátor bude klást dotazy potřebné pro rozhodnutí o technice záchrany, koordinaci apod.

Repro Záchránné infokarty ČHS která je vydávána ke každému členskému průkazu; obsahuje nejdůležitější informace pro přivolání pomoci, včetně vybraných telefonních čísel, ale i zásad pro ohlašování nehod. Postižení tak nemusí tyto zásady nosit v hlavě a do jisté míry usnadňuje i práci dispečera, který ze stresovaného jedince nemusí pracně „tahat“ podstatné údaje.

Karta je ke stažení zde:

<http://www.horosvaz.cz/res/data/004/000516.pdf>

Spolupráce se záchranou službou

Až do příchodu záchrané služby musí být místo nehody popřípadě úkryt jejich účastníků zřetelně označeno dobře viditelnými znaky, aby se zachráncům usnadnilo jeho vyhledání, popřípadě je nutné na viditelné místo umístit jednu osobu vysílající viditelné signály.

V době, kdy postižená skupina čeká na záchranu, by její členové měli zraněného zabezpečit před šokem a podchlazením (zcela programově zde nezabíhám do podrobností první pomoci, která pochopitelně čekání předchází). V obtížném terénu musí vybudovat stanoviště pro záchranou akci, v jeskyních či skalních stěnách mohou začít budovat přístupovou cestu pomocí fixních lan.

Při ohlášení vážné nehody ve dne a za přiměřené viditelnosti lze minimálně v Evropě počítat s provedením letecké záchrané akce, už proto, že umožňuje velmi rychlý a přitom, z hlediska záchranářů, poměrně bezpečný zásah.

Nejpravděpodobněji se vrtulník pokusí přistát. Tento manévř lze provést i na šikmých svazích, podle typu stroje v různém sklonu. Místo pro přistání vrtulníku se v takovém případě snažíme označit (např. červenou větrovkou zatíženou kameny, nebo velkou značkou „H“ - materiál na značku musí být bezpečně ukotven), a měli bychom jej vybírat či upravit tak, aby zde vrtulník skutečně mohl přistát. To znamená např. ušlapat sniž, polít extrémně prašná místa vodou, odstranit velké kameny, a volné předměty, které by mohly nasát lopatky rotoru (radši počítat s větší plochou - 25x25m), Vrtulníky přistávají proti větru, nemohou přistát na muldě a v okolí stromů, stožárů a pod. K vrtulníku se nepřibližujte zezadu, odkud vás posádka nevidí, buďte opatrní a vyčkejte až se rotory zastaví.

Zásady:

místo pro přistání má mít dosedací plochu minimálně 4x4 m

přistávací plocha bez překážek, vedení atd. minimálně 25x25m, porost nesmí přesáhnout 30cm

přistání a start probíhá zásadně proti větru

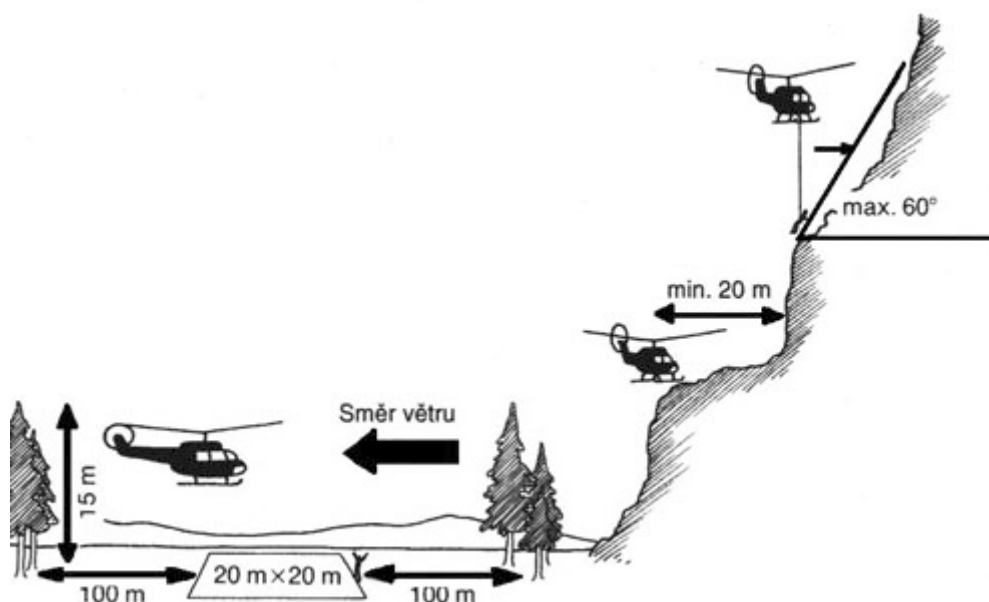
vrtulník by měl být na přistání naveden; stojíme proto cca 10 m před místem přistání zády proti větru v postavení se vztyčenýma rukama (Yes) a s pilotem udržujeme kontakt pohledem, aby bylo možné reagovat na jeho pokyny

Není-li možné přistání, obvykle bývá pro zraněného spuštěn záchranář. Podle možností stroje a posádky bude záchranář vysazen aby ošetřil a stabilizoval pacienta a poté opět přivolá vrtulník k transportu. Záchranáři rovněž pracovat v podvěsu. V horách mimo Evropu, ale i např. v Rusku, lze počítat s nasazením starších strojů s omezenými možnostmi, popř. jeho nasazení nebude v horských podmínkách možné.

Vždy se řiďte pokyny posádky! Je nutné se připravit na rychlou akci. Se zraněným by měly putovat jeho doklady, kopie pojistky (předat záchranářům), ale je dobré, v případě méně vážných úrazů, a předpokladu pobytu v nemocnici, myslet i na kartáček na zuby, mobil a další osobní potřeby.

V každém případě: mějme na paměti, že samotný přilet nebo přistání vrtulníku může být znemožněno nebo komplikováno náhlými meteorologickými jevy (turbulence, oblast zastínění, náhlé sněhové přeháňky nebo krupobití, náhlé poryvy větru, mlhy) a záchraná akce bude probíhat jako pozemní. Nespoléhejte v horách na záchranu pomocí vrtulníku jako na metodu, která pomůže při řešení každé nehody v horách!

A zcela závěrem: Je dobře vědět, že od okamžiku příchodu organizované záchrany přebírá velení velitel akce a jeho pokyny mají být bezpodmínečně plněny. To se pochopitelně týká pozemní i letecké záchranné operace.

Možnosti použití letecké záchrany jsou v terénu do jisté míry omezené. Toto schéma by měl mít na paměti každý, kdo doufá v pomoc z vrtulníku. Na druhou stranu je vždy důležité mít na paměti, že ani toto schéma není neměnným dogmatem. O přistání, použití podvěsu či vysazení záchranáře rozhoduje vždy na místě podle aktuálních podmínek pilot.

A nakonec několik odkazů které s tématem souvisí:

Doporučení LK ČHS: Vybavení pro nouzové situace:

<http://www.horosvaz.cz/index.php?cmd=page&type=6&article=131>

Doporučení LK ČHS: Vybavení horolezecké lékárničky:

<http://www.horosvaz.cz/index.php?cmd=page&type=6&article=132>

Varování BK ČHS: Speleologický terén:

<http://www.horosvaz.cz/index.php?cmd=page&type=6&article=73>

Varování BK ČHS: Hory SR:

<http://www.horosvaz.cz/index.php?cmd=page&type=6&article=71>

<http://www.horska-medicina.cz> - Společnost horské medicíny ČR

<http://www.volny.cz/i.rotman/> - stránky prezidenta SHM ČR

<http://www.ismmmed.org/> - International Society for Mountain Medicine (ISMM)

<http://www.alpinmedizin.org/> - rakouská horská medicína

<http://www.iemm.org/> - katalánská horská medicína

<http://perso.wanadoo.fr/dmtmcham/> - horská medicína (Šamonice)

<http://www.medpharm.cz/> - Centrum cestovní medicíny (informace o očkování atd)

<http://www.zdrsem.cz> - na kurzy první pomoci v extrémních podmínkách

<http://www.ikar-cisa.org/> - IKAR

<http://www.mra.org/> - Mountain rescue association

<http://www.sweb.cz/AlpineRescue/> - stránky Roba Bednaříka o horské záchranně

<http://www.hzs.sk> - stránky Horské záchranné služby SR

<http://www.horskasluzba.cz/main.htm> - HS ČR

<http://www.tanap.sk/thz/index.html> - Tatranská HS

<http://www.topr.pl> - Tatranská záchranka v Polsku (TOPR)

http://www.mvcr.cz/2003/casopisy/112/112_info.html - záchranný časopis 112

<http://www.bergrettung.at/> - horská záchrana v Rakousku

<http://sweb.cz/szsbroumovsko/> - Skalní záchranná služba Broumovsko

<http://www.rescue.sk/real.pearcomp?0?0?0> - Slovenská záchranná stránka

<http://www.speleoescue.cz/> - Speleologická záchranná služba

<http://netdial.caribe.net/~emercado/uis.htm> - stránky záchranné komise UIS

<http://www.hoehlenrettung.de/> - speleozáchrana v Německu

Repro samolepek s doporučenými telefonními čísly některých záchranných složek s působností v horských či lezeckých terénech. Samolepky bývají vylepené v oblasti působnosti dotyčné záchranné služby např. v restauracích, na rozcestnících, orientačních plánech apod., v Rakousku je často vozí na svých vozech i sponzoři linky tísňového volání.

Tomáš Frank